

25. Topaç romanında “Kalkanan” insanların distopyası¹**Zeynep ŞENER²****APA:** Şener, Z. (2023). *Topaç* romanında “Kalkanan” insanların distopyası. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 435-447. DOI: 10.29000/rumelide.1405757.**Öz**

Düşlenen, idealize edilen bir yeri ifade eden ütopya, edebiyata Thomas More'un 1516 yılında yazdığı Utopia isimli eseriyle yeni bir tür olarak girer. İnsanın hoşnut olmadığı bir zaman ve mekânda hayalini kurduğu “olmayan yer” manasındaki ütopyanın karşıladığı kavramlar her zaman olumludur. Arzulanan mutluluğa ulaşma yeri olan ütopya, umudu ve olumlu hisleri hedefleyen yapıyla aslında karşıtı olan distopyaya da öncü olur. Her ne kadar karamsarlık ve umutsuzluk kavramlarını çağrıştırsa da distopya aslında ütopya temelli bir türdür. Geleceğe dair hayaller ne kadar olumlu şekilde kurgulansa zamanla olumsuz neticelerin alınması distopyanın ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Hayalin zamanla gerçeğe evrilmesi ütopyanın distopyaya dönüşmesine yol açar. Toplumsal süreçte sosyolojik ve psikolojik bir çöküşün yaşandığı distopyalarda geçmişe özlem önemli bir özelliktir. Dünya edebiyatında birçok örneği bulunan distopya türünün, çağdaş Türk romanında önemli temsilcilerinden biri de Gülayşe Koçak'tır. Yazarın 2002 yılında yazdığı *Topaç* isimli romanı düzen sağlama uğruna gözlerinde özlük ve kulaklarında filtrelerle yalnızlaştırılan, ilaçlarla duyuları körleştirilen ve yaşam şartları giderek kötüleşen bireyin psikolojisini merkeze alır. Duyarsızlaştırılarak çevresinde olup biteni sorgulaması engellenen insanlar zamanla adeta birer robota dönüşürler. Sevgi, aşk ya da cinsellikten uzak, sadece yaşama mücadelesinin gerektirdiği temel adımları uygulayan bireyin artık ne geçmişi düşünmesi ne de geleceği hayal etmesi beklenir. İnsanlar “kalkanarak”, yani bir kalkan ardına sığınır gibi duyularına ait filtreleri kullanıp, duyularını gerçeklere kapatarak hayatlarını sürdürmeye çalışır. Böylelikle hedeflenen asıl adım gerçekleşecek, toplumsal hafıza ve duygular yok edilecektir. Sonrasında, kalkanlarından kurtulan insanlara empati öğretilerek yeni ve mutlu bir toplum oluşturulacaktır. Bu çalışmada, yazarın *Topaç* isimli romanı distopya edebiyatının özellikleri çerçevesinde incelenerek betimleyici ve açıklayıcı bir yöntem esas alınmış, elde edilen veriler distopya türünün nitelikleriyle eşleştirilmiştir. İncelemede amaçlanan, *Topaç* romanında asıl vurgulanan şey olan, kaygı ve korkuyla aynılaştıran ve bir bakıma robotlaşan toplumun suç ve şiddete yöneliminin sebepleri ve sonuçlarının araştırılmasıdır. Bunun yanında bozulan ve eskide kalan düzenin yeniden sağlanmaya çalışılması esnasında yalnızlaştırılan bireyin sorunları ile bu sorunları çözmekten ziyade düğümleyen empati kurslarının hedefi ve neticesi

¹ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.**Finansman:** Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.**Telif Hakkı & Lisans:** Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.**Kaynak:** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.**Benzerlik Raporu:** Alındı – Turnitin, Oran: %5**Etik Şikayeti:** editor@rumelide.com**Makale Türü:** Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 20.10.2023-**Kabul Tarihi:** 20.12.2023-**Yayın Tarihi:** 21.12.2023; **DOI:** 10.29000/rumelide.1405757**Hakem Değerlendirmesi:** İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Arş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Research Assist. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Literature, Department of Turkish Language and Literature (Ankara, Türkiye), zeynep.sener@hbv.edu.tr, **ORCID ID:** 0000-0002-8440-3549, **ROR ID:** https://ror.org/05mskc574, **ISNI:** 0000 0004 7221 6011

Adres | **Address**

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124**e-mail:** editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

irdelenecektir. Ayrıca bireyin kendini, duygularını ve diğer insanları keşfetme, iyileştirme çabasının sonuçlarını da sunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Distopya, Topaç, düzen/düzensizlik, yalnızlık, korku

Dystopia of the "Kalkan" people in the *Topaç* novel³

Abstract

Utopia, which expresses a dreamed and idealized place, entered literature as a new genre with Thomas More's work *Utopia*, written in 1516. The concepts covered by utopia, which means a "non-existent place" that people dream of in a time and place that they are not happy with, are always positive. Utopia, which is the place to achieve the desired happiness, actually leads to its opposite, dystopia, with its structure targeting hope and positive feelings. Although it evokes the concepts of pessimism and hopelessness, dystopia is actually a utopia-based genre. No matter how positive dreams about the future are constructed, negative results over time pave the way for the emergence of dystopia. The evolution of the dream into reality over time causes utopia to turn into dystopia. Longing for the past is an important feature in dystopias where there is a sociological and psychological collapse in the social process. One of the important representatives of the dystopia genre, which has many examples in world literature, in contemporary Turkish novelist is Gülayşe Koçak. The author's novel titled *Topaç*, written in 2002, focuses on the psychology of the individual who is isolated with glasses in his eyes and filters in his ears for the sake of maintaining order, whose senses are blinded with drugs and whose living conditions gradually deteriorate. People who are desensitized and prevented from questioning what is happening around them turn into robots over time. An individual who is away from affection, love or sexuality, and who only takes the basic steps required by the struggle to survive, is no longer expected to think about the past or dream of the future. People try to survive by "shielding", that is, by using the filters of their senses and closing their senses to reality, as if taking shelter behind a shield. In this way, the main targeted step will be realized and social memory and emotions will be destroyed. Afterwards, a new and happy society will be created by teaching empathy to people who are freed from their shields. In this study, the author's novel *Topaç* was examined within the framework of the characteristics of dystopia literature, a descriptive and explanatory method was used, and the data obtained was matched with the characteristics of the dystopia genre. The aim of the study is to investigate the reasons and consequences of the society's tendency towards crime and violence, which is the same with anxiety and fear and, in a way, robotic, which is the main emphasis in the novel *Topaç*. In addition, the problems of the individual who is isolated while trying to restore the old order and the goals and results of empathy courses that tie these problems up rather than solving them will be examined. In

³ It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 5

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 20.10.2023-Acceptance Date: 20.12.2023-Publication Date: 21.12.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1405757

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

addition, the results of the individual's efforts to discover and improve himself, his emotions and other people will be presented.

Keywords: Distopia, Topaç, order/disorder, loneliness, fear

Giriş

Hayal kurmak ve her zaman, her Şeyin daha iyisine kavuşmayı dilemek, insanın tabiatında olan bir eğilimdir. İnsanın geleceğe dair beklentisi ve kurduğu hayalleri, onun sorun-çözüm denklemini de yansıtır. Genellikle iyi olması umulan ve mutluluk dilenen geleceğe dair planlar, zamandan mekâna kadar tüm ayrıntıları içerir. Platon, *Devlet* isimli eserinde ideal bir devletin özelliklerini dile getirirken aslında ütopyanın da temelini atar. 1516 yılında *Utopia* isimli eserinde ilk kez dile getirdiği ‘ütopya’ kelimesi ile Thomas More, yeni bir kavramı ve türü edebiyata dâhil eder. Ekonomik, sosyolojik, hukuki ve en önemlisi ahlaki açıdan ideal bir adanın anlatıldığı *Utopia*’dan sonra söz konusu kelime edebî ve felsefî bir roman türünün adı haline gelir. “Olmayan iyi yer” olarak ifade edilebilecek ütopya ile hem hayalî hem de ideal olan vurgulanır. Geleceğe ait olmasının yanında düşünöldüğü ana da eleştirel bir yaklaşım sunan bir kavram olarak ütopya, sahip olduğu özellikleri ile insanlara bir ikaz niteliği taşır.

Ütopya hedeflenerek çıkılan yolda karşılaşılan olumsuzluklar zamanla yeni bir dünya düzenine kapı açar. Aslında “iyi” niyetlerle yapılanlar giderek bireye yönelik baskıyı ve yasakları artırır. Böylelikle “*ütopyacı bir eğilim ve amaçlarla yola çıkıldığında ortaya çıkabilecek olumsuz ve baskıcı bir toplum düzeni*” (Bezel, 1984: 7) olan distopya doğmuş olur. Ütopya kavramına karşıt olarak gelişen karşı-ütopya yahut distopya kavramları ütopyaya dair her Şeyi olumsuz hâle getiren unsurları içerir. Ümit ve mutluluk temelli ütopyanın aksine distopyanın yani karşı-ütopyanın temeli ise karamsarlık ve ümitsizliğe dayanır.

Karşı-ütopya (anti-utopia) kelimesi, ‘kakotopya’ (ca-cotopia), ‘distopya’ (dystopia), ‘negatif ütopya’ (negative utopia) ve ‘eleştirel ütopya’ (critical utopia) gibi birçok sözcüğü karşılar. Bu kavramlar içinde en eskisi, ‘kakotopya’ sözcüğü ilk kez 1818 yılında Jeremy Bentham tarafından Eski Yunanca ‘kötü’ anlamına gelen ‘kakos’ sözcüğü ile ‘yer’ anlamına gelen ‘topos’ sözcüğünün birleştirilmesiyle uydurulmuştur ve ‘kötü yer’ anlamına gelir. ‘Zor’ anlamına gelen ‘dys’ ekiyle ‘topos’ sözcüğünün bir araya gelmesiyle oluşturulmuş ‘zor yer’ anlamına gelen ‘dystopia’ ise ilk kez 1868 yılında John Stuart Mill tarafından İngiliz Avam Kamarası’nda yaptığı bir konuşması sırasında dile getirilmiştir (Kumar, 2006: 172).

Dünya edebiyatında birçok örneği bulunan distopya türü, Türk edebiyatında da özellikle modern ağla birlikte yazarların bu türe yoğun ilgisiyle kendi alanını yaratır. *Topaç* romanının yazarı olan Gülayşe Koçak bu türe yönelen isimlerden biridir. 1956, New York doğumlu olan Gülayşe Koçak yurt dışında büyümuştür. Sonrasında lise ve üniversite eğitimini Ankara’da tamamlayan yazarın, müziğe olan tutkusunun yanında yaratıcı düşünme ve yazma hususunda çalışmaları da bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet ve kadın araştırmaları üzerine eğitimler veren Koçak, aktivist bir yazar olarak nitelendirilebilir. Yazarın, çeşitli dergi ve sitede deneme, makale ve kitap tanıtım yazıları mevcuttur. Gülayşe Koçak’ın distopya türüne ait yazdığı iki romanından biri *Topaç* (2002) diğeri ise *Siyah Koku* (2012)’dur. *Siyah Koku* romanı, “*duyguların yapaylaştığı bir distopyada birey ve ‘sahici’ olabilmek, bir kaçış ve kendini bulma pratiği olarak yol/yolculuk, iklim krizi, ‘plastik dünya’, ‘Dünya Su Savaşı’, biyopolitikanın kontrol altına alma mekanizması olarak şiddeti, etnik köken, yaş ve toplumsal cinsiyet açısından kutuplaştırma ve ayrımcılığın baskısı*” (Paliko, 2021: 492) gibi başlıklara odaklanır. Yazarın *Topaç* romanı ise okuruna distopya özelliklerine sahip bir gelecekteki toplumsal hayatta yaşanan siyasi, sosyal ve psikolojik sıkıntıları sunar. İnsana dair temel birçok özelliğin yitirildiği bir toplumda yalnızlaşan birey hayatta kalma ve değerlerini koruma mücadelesi verir.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Dönen Topaç ile Herkese Bulaşan Korku

Distopyanın özünde olan baskı ve yasaklama toplumda kaygıyı ve korkuyu giderek artırır. Karanlık gelecek ve kötü yer kavramlarının ön planda olduğu distopya romanlarında bunlara duyulan korku da başrolüdür. *Topaç* romanında duygu hâkimiyeti korkudadır. Romanda özellikle dar ve bunaltıcı, karamsarlığa sürükleyebilen, kapalı alanlar kullanılır. Elbette mekânın kullanımı da bu korku atmosferine uygun şekilde seçilmiştir. Genellikle ev ya da rehabilitasyon merkezi gibi kapalı ve dar alanda geçen romanda mekân distopyanın psikolojisine uygun olarak tercih edilir. Korkunun bulaşıcılığını sorgulayan *Topaç* romanı, giderek içindeki tüm insanları dönüştüren ve aynılaştıran bir toplum düzenini, oyuncak bir topacı referans alarak okura sunar. “*Topaç hızlanmaya başlamıştır bile; üzerindeki renkler giderek flulaşır: Acı çekenlere karşı önce genel bir duyarsızlık –örnekleri sıralamakla bitmez- derken doz hafiften artar, yeni oyunlar, yeni zevkler türer: Sokak çocuklarını, biri ölene kadar zevk için dövüştürmek, sokak çocuklarının itlafi, vahşi çocukların avlanması...*” (Koçak, 2016: 100). Oyun olarak nitelenen şeylerin belki de en acımasız da bileklik taşımayan çocukların “vahşi” olarak kabul edilerek avlanması ve öldürülmesidir. Cinayet yahut tecavüzün duyursuz bir şekilde görmezden gelinmesi toplumu giderek içinden çıkılmayan bir kaosa sürükler. Doğru ve yanlışla dair kanıların yer değiştirdiği toplumda hızla dönen topaç bütün düzeni alt üst eder. Tüm renkler ve farklılıklar giderek tek ve anlaşılmaz hale gelmeye başlarken toplumsal yapı da giderek bozulur ve zarar görür. Teknolojinin olumlu, olumsuz yönleriyle yer aldığı bu distopya bilimkurguyla da yakından bir ilişki içindedir. Teknolojideki ilerlemeye bağlı olarak, özellikle yirminci yüzyılda yazılan distopya türündeki romanların bilimkurgu edebiyatıyla sıkı bir ilişki içinde olduğu görülür (Civelekoğlu, 2017: 19). Duyursuz, umursamaz ve hiçbir şeyin farkında olmadığı için şikâyet etmeyen, kabullenmeye razı olan bir toplum oluşturulur.

Topaç romanında kurgulanan distopyada, “giderek bozulan” bir toplumun kurtarılması ve yeniden “normalleşmeye” alıştırılması süreci konu edilir. 1998-2002 yılları arasında yazıldığı belirtilen romanda toplumsal sınıflaşma ve bölünmüşlük ele alınır. Roman 15-31 Kasım tarihleri arasında geçer. Bu sürecin yaşandığı yıla veya yere dair bir detay ise okura sunulmaz. On, on beş yıl kadar önceye dönerek açıklamalar yapılan roman yaklaşık iki haftalık bir süreci kapsar. Toplamda otuz üç bölümden oluşan romanda Melisettö, Lafönj ve Ebrar’ın yaşadıkları, okura tarih ve isim başlıklarıyla, kişilerin kendi ağızlarından aktarılır. Eserde anlatıcı her bölümün başkişisine ve yaşanılanlara göre değişir. Bu bölümler, roman kişilerinin yaşadıkları olayların yanı sıra onların duygularını ve düşüncelerini de okura sunar. Diyalog ve monologlarla ilerleyen romanda, dış dünyanın yanında roman kişilerinin psikolojik dünyalarına da ayrıntılı olarak yer verilir.

Topaç romanında söz konusu edilen distopya, modern dünyanın sorunlu hale gelişinin bir yansıması olarak okura sunulur. Modernite ve teknolojinin sunduklarıyla birlikte distopyanın, insanı mecbur bıraktığı zorlu koşullar giderek çoğalır. Başta yeni şartları kabullenme aşamasında olan insanların zamanla olacaklara dair korku ve endişeleri onların farkındalıklarını artırır:

Bugünkü dünya çok sorunlu bir dünya, çok... Herhalde bu nedenle bizimle böyle yakından ilgileniyorlar. Başlarına bela olacak ülke istemiyorlar, haklı olarak. Hele şu son yıllarda tanık olduğumuz hızlı gelişmelerin ardından patlak veren sorunlar herkesi akıllandırdı, bugün artık herkes yere sağlam basıyor; başka türlü olamayacağı net biçimde anlaşıldı (Koçak, 2016: 24).

Olanlara bir “dur” deme ihtiyacının olduğu bu distopyada insanlar artık bir şeyleri sorgulamaya başlar ve toplumun uyanış isteği yönetim tarafından da eğitim ve kurslarla desteklenir, böylece iyileşme süreci başlar. Herkes bir şeylerin yolunda olmadığını fark etse de kimisi geçmişten kalan endişeleri kimisi ise geleceğe ve olabileceklere dair korkuları yüzünden değişime çekimser kalırlar. Korku onlar için aşılmanmış bir engel niteliğindedir.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Romanda, korkuya dair dikkati çeken ilk husus insanların köprülere olan yaklaşımıdır. Toplumdaki herkes, iki tarafı bağlama ve birleştirme özelliği bulunan köprülerden korkar. Romanda açıkça belirtilmese de bu durumun sebebi, söz konusu distopyada temel amaç olan bireylerin yalnızlaştırılmasıdır. Köprülerin de toplumda bir bağ kurma ve iletişim sağlama vasıtası olduğu göz önünde bulundurulursa, yalnızlığa alışan insanların köprülerden korkması anlaşılabilir hâle gelir.

Topaç romanı, başkişisi olan Melisettö'nün intihar girişimiyle başlar. Korkunun hüküm sürdüğü distopyada, baskıcı rejimin uyguladığı tüm zorunluluklara bir tepki, bir eylem olarak Melisettö'nün gerçekleştirmek istediği intihar girişimi başarısızlıkla sonuçlanır. Küçükken arkadaşı olan ve hayat hikâyesinden çok etkilendiği için giderek daha da varlığını benimsediği ve kendisine duygusal açıdan yakın hissettiği Lafönj, seneler geçip yolları ayrılrsa da hâlâ Melisettö'de yaşamaya devam eder. Lafönj aslında Melisettö'nün içindeki “karşı çıkan”ı temsil eder. Temizad Hareketi ile isimlerinin değiştirilmesi istenilince adını Canyak'tan Lafönj'e çeviren ancak zamanla yine değiştirip Melisettö yapan romanın başkişisi aslında kim olduğunu keşfetmeye çalışır. Herkesin içinde farklı bir benin oluşup oluşamayacağını sorgulayan romanda olaylar kimi zaman Melisettö kimi zaman da Lafönj tarafından okura aktarılır. Romanın diğer önemli bir ismi de Ebrar'dır. Lafönj ilk eşi Öcal tarafından iftiraya uğradıktan sonra yaklaştığı Ebrar'ın yoğun ilgisine sahip olsa da ona olumlu bir cevap vermez ve akademisyen olan Ebrar Evropistan'a gitme kararı alır. Kendisine acil gelmesini söyleyen bir mektupla memleketine, distopyaya dönen Ebrar, Melisettö'nün intihar girişimi ile karşılaşınca ona yardım etmeyi kendine vazife bilir. Bu kararına karşı çıkan Melisettö'nün yaşadığı zamana ve yere bağlı olarak oluşan ve gittikçe artan korkularının yanında Ebrar sadece Melisettö'nün onu uzaklaştırmasından korkmaktadır. Yalnızlaşmaya alışan distopya insanı, kendisi istese de, başkasından gelecek yardımı da şüpheyle karşılamaktadır. Distopyada, kontrolden duyulan korku ve kaygıyla insanlara her hareketlerinde kısıtlama getirilmiş olur. Toplumda istenilen şeyleri uygulama konusunda onların korkularından faydalanmak distopya türünde sıkça görülen bir özellik olarak karşımıza çıkar. Korkunun temeli olan yaşanmışlıklar insanların kararlarını etkilemektedir. Böylelikle romanda hem bireysel hem de toplumsal korkunun nedenleri ve sonuçları okura distopya ortamının etkisiyle sunulur.

Birlik ve Düzen için Yalnızlaş‘tırıl’an İnsan

Korkunun hüküm sürdüğü *Topaç* romanında, düzeni sağlanmak istenilen toplumda birlik olma değil ayrılma ve bölünme hedeflenir. Mahallelerin her birinin bir gruba verilmesi, aynı görüşten olan insanların aynı mahallede yaşamaları ve diğer mahallelerden dikenli tellerle ayrılmasının düzen adı altında yapılması ilgi çekici bir detaydır. Distopya türünde toplumun baskı ile yönetilmesi ve teknolojiden faydalanma oldukça sık başvurulan bir yöntemdir. Kontrol mekanizmasının sağlanması adına kullanılan teknoloji ve mimari düzenlemeler kurulan düzenin devamını hedefler: “*Karşı ütopyalar, özellikle erken dönem örneklerinde, insanlar üzerinde yarattığı baskı ve tehdit ortamıyla rejimin devamını sağlayan ve bu denetim için gerekli olan aygıtlar, teknoloji ile temin eden tümüyle merkezleşmiş bir devlet tasarısı sunarlar. Karşı ütopyalarda dışarıdan kontrol mimari düzenlemeler ile yapılır*” (Temizarabacı Yıldırım, 2016: 165). *Topaç* romanındaki mahalleler birbirinden ayrıldığı gibi binalarda yaşayan insanların kullandıkları yollar bile ayrılmaya çalışılır. Ayrıca romanda, insanların, bağlama ve birleştirme özelliği bulunan köprülerden korkması da oldukça dikkat çekicidir. Ne insanların ne de mahallelerin birbirine bağlanmasını, temas etmesini istemeyen yönetim evlerin ortak merdivenlerini kullanmayı da yasaklar. İnsanlar evlerine kendi dairesine özel yapılan demirden dış merdivenlerle ulaşır. Böylelikle aynı binada yaşayan insanların karşılaşması ve belki fikir alışverişinde bulunması da engellenir. Konuşmanın giderek azaldığı ve yadsındığı toplumda dil fakirleşir. Özellikle “s” harfinin yasak olduğu bu toplumda kitaplar yakılır, insanlar sadece “Pembişiko” adında magazinsel aşk kitaplarını okur. “*Dil, fakirleşe fakirleşe öyle bir cılızlaştı ki, insanların*

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

birbirleriyle paylaşabildikleri duygu ve düşünceler, giderek daha genel geçer, daha kaba, daha incelikten yoksun ve bireysellikten uzak bir hal aldı. Duygu ve düşünceleri ifade etme imkânları daraldı. Hele gençlerin durumu, içler acısı” (Koçak, 2016: 68). Fakirleşen dil, ifadeyi ve iletişimi de etkilediğinden giderek duygular da fakirleşmeye başlar. Pembişiko okuyan insanların kınanmasını Lâfönj kendinden yola çıkarak eleştirir: “*Oysa bu ülkede son yıllarda milyonlarca kitap yakıldı; herkes bütün kötülüklerin kitaplardan kaynaklandığına inanmıştı. Pembişikolar bugün öyle büyük değer taşıyor ki gözümde...*” (Koçak, 2016: 234). Okunacak kitabın kalmaması neticesinde en azından elde olanların okunması da distopyada önemli bir eylemdir. Kaldırımlarda dahi, eğer akraba belgesine sahip değillerse, yan yana yürümeleri yasak olan insanlar, dört metre kare aralıklarla dışarıda yürüyebilme iznine sahiptirler. Böylelikle birbirine temas etmeyen insanlardan oluşan bir toplum oluşturulması hedeflenir. Bu kurala uymamanın cezası ise “*Sevgi Mahkemeleri*”nde belirlenir. Romanda kılık kıyafet biçimleriyle tektipleştirilen insanların birbirlerinden ayrı düşürülüp yalnızlaştırılması distopyanın baskıcı tutumunu kanıtlar niteliktedir. İnsanların bir araya gelip dayanışma sergilemelerine, birbirlerine destek olmalarına izin verilmeyen toplumda bireyin, otoritenin dayattığı her şartı koşulsuz bir biçimde kabullenmesi hedeflenir. Bunu sağlamak için de insanın psikolojisinin zayıf hale getirildiği, korkusunun ve kaygısının diri tutulmaya çalışıldığı açıktır.

Söz konusu distopyada, insana dair sevgi, aşk ya da cinsellik gibi hiçbir tutkunun hoş görülmediği ve Hiskov adlı ilaçla yok edildiği gibi çocuk doğurmak da uygun bulunmaz. Legal bebeklerin varlığından bahsedilse de evlerde gizlice doğurulan ve varlıklarından haberdar olunmasını diye uyuşturucuya büyütülen bebeklerin olduğundan söz edilir. Eskiye duyulan özlemin, Melisettö'nün çocuk mevzusuna yönelik hassasiyetiyle aktarılması romanda, çocuğun zamanla toplumda kaybettiği yeri ispatlar niteliktedir. Eski “*dönemlerde, yetişkinleri olduğu kadar çocukları da yaşatmak önemliydi. Umarım yakın gelecekte insanlarımız, yaşatmak fikrine alıştıktan sonra sevmek, âşık olmak gibi fillerin anlamını da yeniden öğrenirler*” (Koçak, 2016: 64). Yeni bebeklerin yasaklandığı ve kural koyucular tarafından istenmediği bu distopyada insanların sözlerinin inandırıcılığını kesinleştirmek için “*Çocuğumun ölüsünü göreyim...*” (Koçak, 2016: 198) şeklinde yemin etmesi çocuğa yönelik toplumdaki özlemi kanıtlar. Bununla birlikte insanların evcil hayvan beslemelerine de sınırlandırmalar getirilmiş, ağır vergiler koyulmuştur. Buna rağmen roman kişilerinden Lafönj, evinde gizlice hamsterlar beslemektedir. Üstelik bu konuda yalnız değildir. Komşusu Miryo ve İmsel de hamster besler ve Lâfönj'ün hayvan besleme sırrını saklamaya yardım ederler.

Şiddetin İyileştirici Etkisi

Topaç romanında, yalnızlaştırılan ve zamanla bu yalnızlığa alıştırılan insanlara şiddetin öncelikle sesle uygulandığı, böylece eyleme gerek kalmadan istenilenin yaptırılacağı vurgulanır. Toplumda kendine yer edinen şiddet kavramını öncelikle hayatımıza ses şiddeti ile girdiği, zamanla da eyleme dönüşen şiddeti bu yüzden yadırgamadığımız belirtilir: “*Eskiden farklı mıydı sanki? Herkes kendi görüşünü duyurabilmek adına, karşısındakini hiç dinlemeden öyle bağıra bağıra konuşur hale gelmişti ki, çığlıkların uğultusu, sesin şiddeti dayanılır olmaktan tamamen çıkmıştı*” (Koçak, 2016: 47). Çocukların şiddetle erken yaşta tanıştırılmasının önemi ve onların iyiliği için etkisi ısrarla üzerinde durulan bir konudur. Çocuk Bayramı olarak anılan bayramda resimlerle hazırlanan pano Ebrar'ın yorumuyla okura şöyle aktarılır: “*Resimlere bakıyorum: Tank altında çiğnenen bir çocuk çizmek, normal midir? Ya o resmi okul koridoruna asmak?*” (Koçak, 2016: 26). Vahşetin, masumiyetin sembolü olan çocukların dünyasında normalleştirilmesi şiddetin çocuklara alıştırmaya çalışıldığını gösterir. Dehşet verici şeylerin hoş gösterilme çabası romanda eleştirilir: “*Nedense zaten hep en korkunç, en dehşet verici şeylerdir hoş gösterilmeye çalışılan. Çirkin, güzelleştirilmeye çalışılır, her şeyin bir terbiyeliyesi vardır... Ölümhane yerine geçişhane, hatta şimdilerde utanmadan hastane*” (Koçak, 2016: 49).

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Zamanla çocuk fikrinden uzaklaştırılmaya çalışılan toplumda hâlihazırda büyüyen çocuklar ise şiddete alıştırlır. Söz konusu distopyada şiddetin meşrulaştırılması yoluna gidilmiştir. Çeşitli şiddet içerikli videolar izlettirilen çocuklara hediye olarak da silah almak tercih edilir. Çocukların hayata dair korkunç detayları kanıksamasının hedeflenmesi ile şiddet ve öfkenin iyi olarak nitelendirilmesi bu kavramların “direnc” ve “canlılık” getireceği inancındandır. Şiddet içerikli videolar izlettirilen çocuklar küçüklükten itibaren korkunç şeylere alıştırmaya çalışılır. Distopyada, insanlar fiziki ve psikolojik şiddetin ortasındaiken “toplumda huzuru sağlama” adı altında Temizad Hareketi başlatılması ise bir tezat oluşturur. Şiddeti meşrulaştırmak için yoğun bir çabanın gösterilmesinin yanında şiddet içeren insan isimlere kadar bir değişime gidilmesi dikkat çekicidir. İsimleri şiddet ya da öfkeyi çağrıştıran herkesin adı değiştirilir. Asıl adı Canyak olan ancak bu hareketle adını önce Lafönj daha sonra da Melissetö yapan romanın başkişisi gibi yakın arkadaşı Gebert de adını değiştirip Ebrar yapar ve Temizad Hareketi’ne katılır.

Topaç romanında kurgulanan distopyada topluma uygulanan baskı, kontrol ve ceza temellidir. Dış görünüş ve davranış kontrolünün yanında insanların özel hayatları da kontrol altında tutulmaya çalışılır. Meydanlarda, topluma açık olarak uygulanan “Meydan Bekâret Testi” ile kadınların bekâreti kontrol edilir. Distopyalarda genel temayül olarak kadınlara uygulanan ahlâki baskı, *Topaç* romanında bu yöntemle yer alır. Toplumsal cinsiyet yaklaşımıyla değerlendirilebilecek bu tutumda, kadının erkekten farklı olduğu her hâl göz önünde bulundurulur: “*Bedenin fiziksel farklılıklar ile ortaya konan cinsiyet kavramının aksine, toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasındaki tarihsel, toplumsal ve kültürel farkları dikkate almaktadır*” (Temizarabacı Yıldırım, 2016: 26). Toplumsal cinsiyet kavramı göz önüne alındığında, toplumun nezdinde kadını zayıf gösteren özellikler, aslında onun ayırt edici yönlerini betimler. “*Bu özellikler, duyarlılık, sezgi gücü, şefkat, sevgi, tensel sıcaklık, analık gibi kadına özgü olduğu ileri sürülen erdemler*” toplumun genel bir eğilimle belirlediği ve yıkılması zor olarak nitelenen toplumsal cinsiyet kalıplarıdır (Akal, 1994: 115). Kadının aslında farkını ortaya koyan bu özellikler onun zayıflığı olarak nitelendirilir ve yok edilmeye çalışılır. Bu “yok etme”de temel amaç ise aslında kadının erkekten farkını ortadan kaldırmaya, toplumda her bireyin aynı hâle gelmesine yönelik tutumdan beslenir. Ahlâki ve toplumsal kuralların baskısını ön plana çıkaran karşı-ütopyada, bireyi yönlendiren şey kendi iradesi değil toplumun fikridir. Bu açıdan “*muhafazakâr sosyal düşünce de çağlar boyunca karşı-ütopyacı hissin güçlü bir dayanağı olmuştur. Muhafazakâr sosyal düşüncenin söylemi, insanların âdet ve alışkanlıklarından oluşmuş yaratıklar olarak, ona haklarını verenin ‘akıl’ ya da ‘doğa’ değil ‘toplum’ olduğunun altını çizmektedir*” (Kurtyılmaz, 2020: 45-46). Her türlü dini terimin kullanımının yasak olduğu bu distopyada “ahlak” en temel yasadır. Romanda, işe alım ya da herhangi birinin şikâyeti sebebiyle kadınlara uygulanan bekâret testi insani açıdan oldukça küçük düşürücü bulunur. İnsanlar zorla da olsa bu teste mecbur bırakılır. Zamanla bu test erkeklere de uygulanmaya başlar. Bunun dışında romanda, Adım Adım Namus Temizleme programlarının ürkütücü yanı dile getirilir. Böylelikle, kontrolden duyulan korku ve kaygıyla insanlara her hareketlerinde kısıtlama getirilmiş olur. Topluma istenilen şeyleri uygulama konusunda onların korkularından faydalanmak distopya türünde sıkça görülen bir özellik olarak karşımıza çıkar.

Artık sevmeyi ve sevlilmeyi unutan toplumda ilgiyi, sevgiyi anlayamama durumu ortaya çıkar. Zamanla bu anlayamama hâli aynı zamanda sevgiyi anlamlandıramamaya ve başkasına değer vermemeye de yol açar. Bu kavramlar insanlara yabancılaştırılır. Romanda, duyarsızlaşan, tepkisiz kalan toplum için ölüm de genel geçer bir olgu hâline getirilmeye çalışılır. Engellemeye çalışmaktan ziyade insanların kabullenmeye alıştıkları ölüm, tedavi ve kurtuluş umuduyla başvuru hastanelerin “geçişhane” olarak anılmasıyla birlikte iyice sıradan bir kavram hâline gelir. Psikolojik bir şiddet olarak uygulanan ölümün normalleştirilmesi, insanın ölümden kaçamayacağını ve çemberin giderek daraldığını, sıranın kendisine

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

geldiğini düşünmesine sebep olur. Bu durum da umudun kırılmasına, dayatılan her hayat şartını kabullenmeye yol açar.

Toplumsal süreçte bozulmaların yaşanması ve sistemin sıkıntıya düşmesi her zaman bir anda yaşanmayabilir. Yavaş yavaş ve fark edilmeden sürüklenen distopyalarda insanlar nasıl bu hale geldiklerini sürekli sorgularlar. *Topaç* romanında da söz konusu distopyanın oluşumu zaman içerisinde farkına varılmadan, sonuçları öngörülemeden gerçekleşmiştir. "Kibarlık Dönemi" olarak adlandırılan dönemde kötülükler hissettirilmeden, güler yüze ve kibar bir dille yapılırken, "Çılgın Dönem" adından anlaşılacağı gibi toplum için en zorlu ve can acıtıcı zaman olur. Sonrasında gelen "Hümanistik Dönem" de ise insanlar birbirlerine daha sakin ve insancıl yaklaşımlarda bulunmaya başlarlar. Romanın sonunda ise birlik ve düzen için özellikle yalnızlaştırılan insanların ortak derdinin yalnız kalmaktan duydukları korku olduğu anlaşılır. Hedeflenen ütopya için çıkılan yolda yaşananlarla distopyaya dönen bu yerdeki baskıcı tutum ve otorite, insanları kaybettikleri düzenden ziyade kaybettikleri insani ilişkiler üzerine düşünmeye ve üzülme iter.

Mahvedilen Doğanın Sert Yanıtı

Doğal kaynakların tükenmeye başlaması distopyanın oluşumuna zemin hazırlayan bir başka etkidir. *Topaç* romanında bisküvi tarzı paketli gıda dışında gıdaya dair ayrıntı verilmez. Alt üst edilen doğa dengesiyle birlikte elbette insana gereken cevabın verilmesi gecikmemiş ve tarım faaliyetleri iklim ve hava şartlarından dolayı durmuştur. İnsanlar artık gıda haplarıyla beslenmekte ve su kaynaklarının azalması ile su kullanımı da sınırlandırılmaktadır. Her gün sadece 6.5 litre su almalarına izin verilen insanlar, bu haklarını içme suyu dışında hem banyo hem de temizlik için kullanmak zorundadır. Sınırlı miktarda sunulan su imkânı sonucunda ise pislik, koku ve hastalık giderek artar.

Tarih boyunca doğaya yüklenen "analık" vasfı onun kutsal kabul edilmesini sağlar. Ancak zamanla teknolojik gelişmelerin ve modernleşmenin etkisiyle doğaya atfedilen bu değer azaldığı görülür. Bu bağlamda ekoloji ve distopyanın etkileşimi oldukça önemlidir: "*Ekoloji terimi, bilimsel tanımının yanı sıra mistik bağlantıları da yirminci yüzyıl boyunca korudu. Ütopyacı düşünce tarihiyle hayati bir bağ kutan, ütopya (ve dolayısıyla da distopya) kavramlarını yeniden tanımlamaya yardım ederek nihayetinde 'ekotopya' teriminin türetilmesini zorunlu kılan durum, ekolojinin bilimsel yönlerinden ziyade mistik tarafıydı; 'Doğa' mefhumu da bu birleşme sürecinin merkezindeydi*" (Stableford, 2011: 360). *Topaç* romanında doğa ve onun insana sundukları değersizleştirilir. Romanda doğaya verilen zararın en açık örneği, ağaçların kesilmesidir. Ağaçların yok edilmesiyle bozulan ekolojik denge, nihayetinde iklimi ve yaşam şartlarını da olumsuz etkiler. Bu distopyada ağaç yok denecek kadar azdır. Kalan son ağaçların etrafı da tellerle çevrilir. Ancak diğer yandan romanda "*şehirde kalan son yirmi üç ağaçtan dördünü, yeni bir otopark yapmak için kesmek üzere oldukları*" (Koçak, 2016: 112) belirtilir. Ağaca karşı sergilenen bu iki farklı tutum çelişkilidir. Ağaç, hem kutsal dolayısıyla mistik anlamına bir gönderme olarak tellerle korunmaya çalışılır hem de bir otopark için kolaylıkla yok edilir. Ağaçtan ziyade yeni bir otoparkın daha elzem olduğu romanda, doğa da insana sert yanıtını geciktirmez. Artık yağmur yağmayan bu yerde insanlar yağmur ve ıslak toprak kokusunu ancak yapay parfümlerde duyumsayabilmektedir.

Teknoloji ile gelen rahatlık zamanla teknolojiden ve insanın özgürlüğünü kısıtlayıcı özelliğinden nefret etmeye dönüşür. İnsanların özel hayatı ve gizliliği kalmamış, her yerde izlenip her an dinlenmeleri kolaylaşmıştır. Mahremiyetin kalktığı bu distopyadaki insanlarda özel olma hissini yerini değersizlik duygusu alır.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

İnsanın Robota, Yöneticinin Kurtarıcıya Dönüşmesi

Topaç romanında, toplumun distopyaya giden süreci aslında suçların oyuna dönüşmesiyle başlar. Etik açıdan uygun bulunmayan birçok şey artık bir oyun olarak algılanır. İnsanların birbirini bıçaklaması ya da sürücülerin arabalarıyla yayaları ezmesi “oyun” olarak nitelendirilir. Aslında bu tarz şeylerin “normal” karşılanması toplumun “normal” olmadığını ve kontrol altına alınması gerektiğinin bir işareti olarak kabul edilir ve olağanüstü bir rejim uygulanmaya başlanarak distopyanın da temelleri atılır. Burada dikkat edilmesi gereken şey suçun önce normal hale gelmesine izin verilmesidir. Zira suç işlenmesinin sıradan olarak kabul edilişi elbette zaman alır ancak bu zaman içerisinde yönetim bu suçları durdurmaya yahut engellemeye dair bir önlem almaz. Suçları önlemeyen ve oyun haline dönüşmesine izin veren yönetim artık dönülmez bir noktaya geldiğinde ise baskıcı yüzünü gösterir ve tüm istediği koşulları insanlara dayatır. İnsanlar da belirlenen koşullar karşısında tam bir itaatle davranırlar.

Adı verilmesi de bir ülkenin yavaş yavaş nasıl distopyaya sürüklendiğini dile getiren *Topaç* romanında geleceğin korkutucu tarafı okura bu ülkeyle bir örnek olarak sunulur. Kaynar bir suya atıldığında zıplayan ancak yavaş yavaş ısınan bir kazanda kaynatıldığını anlayamayan kurbağalar gibi bu toplumdaki insanlar da gelen tehlikenin sessiz ve yavaş adımlarını hissetmezler. Usulca değişen düzenin farkına varamayan insanlar zamanla içine düştükleri distopyada ise çaresizlik ve korkuyla başa çıkmaya çalışırlar. Ancak artık ne toplum düzeni ne insanlar ne de yönetimin tutumu eskisi gibi olmadığından bu çaba boşa çıkar. Geriye ise sadece distopyanın sunduğunu kabullenme ve itaat etme seçenekleri kalır.

Distopyalar aslında ütopya temelli oluşur. Bozulan düzenin sağlanması ve kaybedilen mutluluğun geri getirilmesi için hedeflenen düzenlemeler bireyi hayal ettiği yere kavuşturmak için planlanır. Ancak hedeflenen ütopya her zaman başarıya ulaşmaz ve koyulan kurallar ve baskıcı tutum neticesinde distopya ortaya çıkar. *Topaç* romanında bozulan toplum düzenini yeniden oluşturmak için insanlara önderlik eden bir yönetici vardır. İnsani ilişkilerin minimum seviyeye çekilmeye çalışıldığı *Topaç* romanında yönetime Hema Ratruhh adında gazeteci bir Başbakan getirilir. Yönetici vasfından ziyade bir “Kurtarıcı” olarak anılan bu kişinin toplumun refahını sağlayacağı kabul edilir. Düzen sağlamak ve mutluluk getirmek isteyen, ütopyayı hedefleyen ancak distopyayı engelleyemeyen otoritenin çıkış noktası aslında olumludur. Ütopya “*bir tür yeryüzü cenneti ifade ederken, karşı ütopya, kafalarındaki cenneti kurmak isteyenlerin yol açtıkları cehennemi sergiler*” (Bezel, 1989: 3). Romanda, başkışı olan Melissetto sistemin zorunluluğunu şöyle dile getirir: “*Şimdi elbirliğiyle bizi toparlamaya uğraşıyorlar, çünkü gerçekten de mecburlar buna. Mallaki hiç de kolay bir proje değil: Bu tür bir müdahale, sonrası getirilmezse, sadece anlamsız olmakla kalmaz, zarar bile verebilir. Bu nedenle bu insanlar, şimdiki düzeltmekle yetinmeyip sonrasını da garantilemek durumundalar*” (Koçak, 2016: 24). Düzen sağlama ve devam ettirme hususunda göreve gelir gelmez ilk faaliyeti yayaları ezen arabaların kullanımını yasaklamak olan Kurtarıcı, böylece sorunların çözümünü “yasakçı” tavrıyla bulduğunu kanıtlar. *Topaç* romanının kadın yazarı bu distopyayı kurtarmak için okura erkek bir kurtarıcı sunar. Bu dikkat çekici bir detaydır. Kurtarıcı, topluma bir baba, bir kahraman rolünde sunulur. Evlerdeki televizyonlarda tek kanaldan onun motive edici konuşmaları verilir. İnsanların ona ve yaptıklarına koşulsuz inanmaları istenir. Korkunun bulaşıcılığının sorgulandığı *Topaç* romanında, inanma ve umutlanma ihtiyacı, insanı kurallara iten en önemli sebep olarak dile getirilebilir. Koyulan kuralların kendisini mutluluğa götürmeceğine inanan insan kabullenme ve itaat etme yoluna gidecektir.

Toplumda robot gibi, kol numaralarıyla anılan insanlar yaratma hedefi öncelikle dış görünüş ve tavırları sınırlandırma, sonrasında ise his ve duyguları etkisiz hale getirme ile başlar. *Topaç* romanında da toplumda düzeni sağlama adına öncelikle giysilerin çeşidi kaldırılır. Ayırt edici her şey; turuncu ruj, takılar ya da renkli giyim, özellikle de kırmızı renk yasaklanır. Herkesin “evrünü” denilen tek renkte bir

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

giysi giymesi zorunludur. “*Ne yapsaydı yani Kurtarıcı? Bir kısım insanın turuncu-yeşil-mor, diğer bir grubun siyah-kırmızı, daha başka grupların sarı-mavi ve yeşil-mavi görünce yine çıldırmayacağı ne malum? Oysa evrûnî biliyorsunuz, özel olarak geliştirilmiş bir renk karmaşası*” (Koçak, 2016: 23). Toplumdaki her bireyin kendi kimliğinden çıkıp tek tip kıyafet ve aynı saç tıraşını olduğu romanda insanlara Hiskov adı verilen bir ilaç dağıtılır. Böylelikle amaçlanan robotik insana ulaşmak için engel teşkil eden hisler de kovularak toplum bir ve aynı hale gelir. Üstelik söz konusu uygulamalar, ülkeye dış ülkelerden yardıma gelen herkes için geçerlidir. Romanda söz konusu olan ülkeye dışarıdan gelenlere sağlık kontrolleri ve tarafsızlık muayeneleri yapılır. Ayrıca ülkede geçerli olan giyim koşullarına uyulması ve gereken ilaçların kullanılması beklenir. Farklı görünüş, düşünce ve duygudaki insanlardan oluşan bir toplumu aynılaştırma çabası içinde olan distopyada “düzen” için kurallar koymak ve ceza uygulamak hedeflenen huzuru sağlamanın ilk aşamasıdır. Kurallara uyan ve uygulananlara boyun eğen insanların yanında toplumda bu duruma ses çıkaran ve direnen insanlar da yer alır. Ancak zamanla korkunun da verdiği çaresizlikle, herkes gibi olma, kurallara teslim olma isteği toplumun bütün fertlerine sirayet etmeye başlar. Böylelikle distopyada insanlara yönelik “baskılama” ve “kabullenme” süreci daha hızlı ilerlemeye, insanlar daha hızlı kontrol altına alınmaya başlanır.

Soruna Yol Açan Çözümler

Topaç romanında hedeflenen ideal bir yerde ideal bir toplum oluşturulması için getirilen yeni bir yönetimin düzenin kurulması için önemli bir adımlar atılmasıdır. Ütopya ve distopya türünde yazarlar, yaşanan zamanın toplumsal düzeninden memnun olmadıklarından başka bir zaman ve mekânda kurguladığı romanında düzene başkaldırmayı hedefler. Uygulanan baskıcı tutumdan şikâyetçi olan roman kişileri, alternatif bir düzenin hayalini kurar:

Bilinen ilk ütopya örneklerinin görüldüğü Antik Yunan toplumlarından itibaren düşünürler daha iyi bir yaşam kurgusu yapmaya çalışmışlardır. Bunu yaparken, kendi çağlarının yönetim biçimlerinden, ekonomik uygulamalarından, düşünce akımlarından, toplumsal cinsiyet ilişkilerinden etkilenmiş, mevcut uygulamaları değiştirmeye, olumsuz gördüklerini ortadan kaldırmaya yönelik öneriler sunmuşlardır. Ancak genel değerlerin etkisinden kurtulamadıkları ve yeni toplum düzeninde bunları sürdürdükleri de görülebilmektedir (Temizarabacı Yıldırım, 2016: 13).

Yönetimden ve baskıcı rejimden memnun olmama, hali distopya türünün özelliklerinden biridir. *Topaç* romanında da distopyanın temelini yalnızlık üzerine kuran baskıcı otorite, insanlara çözüm olarak duyarsızlaşmayı “kalkanma” yöntemiyle sağlar. Kalkanmak; örtmek, kapatmak ve saklanmak için tavsiye edilir. Lâfönj kalkanmanın önemini şöyle vurgular: “*Artık biliyorum ki, kalkanmak çok önemliymiş –insanlarla iç içe yaşayacaksın. İnsanların bir vakitler özlük ve filtre yokken niçin boyun kurdelesiyle boyunlarını, bezle kafalarını, turuncu rujla dudaklarını örtmek istediklerini artık anlıyorum; o da bir tür kalkanmaydı herhalde*” (Koçak, 2016: 54). İnsanların yaşananlardan önce de başka şekillerde kalandığı yani kendisini dış etkenlerden koruduğu belirtilir. Başlangıçta bir seçim olan “kalkanma” yöntemi zamanla bir zorunluluk hâline gelir. Baskıya direnen insanların da giderek kalkanmak istedikleri, topluma uyum sağlayarak kurallara boyun eğdikleri bu distopyada artık duyarsızlığın sağlanması için “kalkanmak” kavramı elzem hâle gelir. Kalkanmak, gözlere özlük, kulaklara ise filtre takılması ile insanlara sunulan bir “kurtuluş”tur. Romanda özellikle gözün önemine ve kapatılması gerektiğine değinilir. Gerçek hayatta özlük takılan gözlerin eskiden de fotoğraflarda siyah bantlarla kapatıldığı vurgulanır:

Fotoğraflardaki gözler neden bantlanır? Biri bir zamanlar, fotoğraftakini korumak için olduğunu söylemişti. Bakanlar onu tanımasınlar diye. Göz en ayıp yer olduğu için. Çıplak. Çok mantıksız. Bence asıl, o fotoğrafa bakanları korumak için. Fotoğrafi çekilen, sonradan fotoğrafına bakacak o aç gözleri görüp onları tanıyamasın diye Bakanları. Seyredenleri. Seyircileri (Koçak, 2016: 77).

Gözlerin çıplaklığının hem kişiye hem de onu görene zarar vereceğine inanılır. Her iki durumda da gözün kapatılması korunmak için tek yol şeklinde ifade edilir. Kendisinden ziyade etrafındaki her şeyi örtmeyi

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

ve kapatmayı seçen kişi bu imkânlarla sakinliği ve huzuru arar. Gözlere; “yüzleri, renkleri, manzaraları ve insanların ifadelerini” sınırlayan özlük takılırken, kulaklara; “kişileri, sesleri, ses tonlarını ve gürültüleri” ayarlayabilme imkânı sunan filtreler takılır (Koçak, 2016: 190). Ancak gözlere takılan ve görülen şeyin insanın istediği Őekle ve renge bürünmesine yardım eden özlüklerin kötü tarafı ise kişiyi ışığa duyarlı hale getirmesidir. Özlük takanlarda ışık hassasiyeti, ışıktan korkma ve sürekli karanlığı isteme gibi problemler baş gösterir. Burada da dikkat edilmesi gereken şey, önerilen çözümün kişiyi gerçeklikten uzaklaştırması ve özlüğü kullanılmadığında ışığın sunduğu gerçek dünyadan kaçmak istemesine yol açmasıdır. Tüm bunların yanında insanlara Hiskov adında bir ilaç kullanmaları tavsiye edilir. Hiskov denilen ilaçları kullanan insanlar hislerinden, duygularından kurtulur ve tepkisiz hale gelir. Bunların dışında kalan tek sıkıntı olan Őehirdeki pis koku problemi de Okma adı verilen, kötü kokuları önce yüksek doz güzel kokularla bastırın sonra da kişiyi koku almaktan alıkoyan bir ilaçla çözülmeye çalışılır.

Filtreledikleri ve yüzlerini örttükleri insanları giderek kendilerine birer sıkıntı olarak kabul etmeye başlayan toplum yalnızlığa mahkûm olur. Bunun için de hemen bir çözüm önerilir. “SM” adı verilen ve jetonla çalışan sarılma makinelerinin yanında parasını verip eve çağrılan “Canlı sarılanlar” da belirli bir süre boyunca insanlara sarılma hizmeti sunar. Böylelikle distopyadaki insanlar eskiden aldıkları sevgi hazzını alabilmeyi umar.

Tüm bunların yanında olumlu bir gelişme olarak yaşam süresinin yüz beş yıla çıkması dile getirilir. Ancak ölüme are bulunamamış olunmasının yanında ölümün varlığının kolayca kabullenilmesi için kent meydanlarına taşınan mezarlıklar ile de halka gizli bir uyarıda bulunulduğu söylenebilir. Ölümün varlığının bir tehdit olarak kullanımının, “geişhaneler” ile kolaylaştırıldığı vurgulanan distopyada meydanlardaki mezarlıklar ile insanlar ölümü sürekli karşlarında bulur.

Toplumunu kategorilere ayırma, “sizden-bizden” durumu oluşturma *Topaç* romanında distopyanın özünü oluşturur. Bu elbette inanç sitemine kadar uzanan bir bölünmüşlüğü kapsar. Eğer bir mahalle turuncu rujlulardansa ibadethane, Malkeist mahallelerden ise anitkabircik yapılır. Ayrıca toplumda Demonistler adı verilen bir grup da yer alır. Dini terimlerin kullanımının yasak olduğu bu toplumda ayrı görüşte olan insanların bir araya gelmesi de engellenir ve mahalleler aynı görüşte olan kişilerden oluşturularak diğerlerinden dikenli tellerle ayrılır.

Bir Toplum Uyanıyor...

Özlük ve filtrelerle kendini toplumdan koruyan insanın artık uyanması ve “görmeye, duymaya” başlaması beklenir. Yeni bir dönemin başladığı süreci aktaran ancak yer yer zamanda geriye giderek bu hâle nasıl geldiğini okura sunan *Topaç* romanında normalleşmenin önemine vurgu yapılır. İnsanlara zamanında Őart koşulan özlük, filtre ve hiskovlar Şimdi geri toplanmaya başlanır. Beş gün sonra tüm bunların kullanımı tamamen yasaklanacaktır. Böylelikle hislerin geri gelmesi ve insanların birbirine alışması beklenir. Öncelikle “bir sorun” varmış gibi herkesin kabuğuna çekilmesinin beklendiği ve insani ilişkilerin bitirilmeye çalışıldığı bu distopyada adeta toplum yapısı sıfırlanmak ve yeniden başlatılmak istenir. Herkese programlar dağıtılır, nerede, ne zaman eğitimler olacağı bu broşürlerde bildirilir. Ben kimim, hayattan beklentilerim neler vb. oturumların yer aldığı programlarla kişilerin mental ve psikolojik sağlığı ölçülmek istenir. Sunulan eğitimlere herkesin “evrûni giysilerle” ve “jel bir maskeyle” katılması beklenir. Herkese aynı sesi sağlayan bu maskeler sayesinde herkes kurtarıcıya benzer. Buradaki amaç tekliliğin ve aynılığın sunduğu rahatlığı sağlayabilmektir. Böylelikle insanlar ten ve Őive gibi her türlü farklılıktan soyutlanarak rehabilite olacaktır. Sunulan “Empati Kursları”yla din ve politikadan uzak bir toplum yaratılmak istenir. Hatta “Allah” kelimesinin kullanılacağı her türlü söylemde “Malk” ifadesine yer verilmesi dikkat çekicidir. Öğretilmesi amaçlanan empati ile birey farklı

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

insanları tanımayı kabullenebilecek ve onlarla iletişime geçebilecektir. Ayrıca toplumda sınıf ayrımının en belirgin özelliği olan ve birbirinden dikenli tellerle ayrılan mahallelerin birbirini gözlemleyebilmesi de söz konusu distopyada iyileşme adına yapılan bir eylem olarak nitelendirilir. Ancak özellikle köprülerden ve diğer mahallelerden korkan insanlar için bu faaliyetin oldukça zor olduğu vurgulanır. Lâfönj'e intihar girişiminden sonra iyileşme sürecinde yapılan açıklama bunun kanıtıdır: "*Dikenli tellerin ötesini birkaç dakikalığına dahi olsa görmek, Toplumsal Rehabilitasyon Programımızın ilk ve belki en kritik basamağı... Bu nokta da aşıldıktan sonra diğer aşamalar size çok kolay görünecektir, inanın bana*" (Koçak, 2016: 10). Lâfönj'e bu açıklamayı yapan görevli Pıtay Bey toplumsal uyanışın başlangıcında yer alan hassas basamaklardan biri olan bu Sokak Araştırmaları'nın önemine değinir.

Toplumun iyileşmesi için atılan bunca adımın dışında Lâfönj'ün özellikle psikolojisini korumak ve yalnızlığını unutmak için başından beri yaptığı bir şey vardır: Suluboya günlüğü tutmak. Hem yaşananlara bir not düşmek hem de düşündüklerini kâğıda dökmek için verilen sınırlı miktardaki sudan ne olursa olsun biraz ayıran Lâfönj suluboya günlüğü tutar. Günlüğünü neden yazarak değil de bu şekilde tuttuğunu ise şöyle açıklar: "*Yazmak, günlük tutmak gibi. Bir de, herkesin kalktığı bir toplumda, gerçeklik duygunu yitiriyorsun; yaşadıkların gerçek mi, hayal mi; sen gerçek misin, insan mısın, kimsin, ne hissediyorsun, bunlar gerçek duygular mı, hepsi birbirine giriyor. Suluboya günlüğü, bütün bunların ayrımını yapmama yardımcı oluyordu*" (Koçak, 2016: 205). Böylelikle Lâfönj, suluboya ile suya, aslında sadece kendisinin anlayabileceği tarzda bir aktarım yaparak hem duygularını hem de yaşadıklarını hafızasında canlı tutmaya çalışır.

Sonuç

Distopya türüne ait olan *Topaç* romanı teknolojiyle birlikte değişime uğrayan toplumun giderek nasıl bir felâkete sürüklendiğini okura sunar. Distopya türüne ait eserlerde sıkça görülen, gelecek zamanda teknolojinin en etkin şekilde kullanımı *Topaç* romanında da karşımıza çıkar. Olaylar, kimlik bunalımı yaşayan Melisettö yahut Lâfönj ve yakın arkadaşı Ebrar tarafından anlatılır. Bu felâkettten kurtuluş için atılan adımların dile getirildiği romanda bireyin mutluluğu bir türlü sağlanamaz. Beklenen ve elde edilen arasındaki dengesizlik sonucu oluşan hayal kırıklığı, distopya türünün bir başka özelliğidir. Büyük beklentilerle toplumu düzenleme çabasında olan insanların aksine yapılanlardan huzursuz ve mutsuz hâle gelen toplum bir distopyada çatışmayı oluşturur. Kaygı, korku ve karamsarlığın hâkim olduğu distopyalar gibi *Topaç* romanında da umuda dair bir işaret yoktur. Tüm düzenlemelere rağmen iyileşme sürecini başarıyla yürütmenin zorluğu ve imkânsızlığı sıkça vurgulanır. Mutlu zamanların ve insanların artık geçmişte kaldığı bu yerde geçmişe özlem giderek artar. Eski düzene dair din, kültür ve toplumsal yaşam tarzına ait her şey yok edilmeye çalışılır. Önce suçlar oyuna sonrasında ise insanlar robota dönüşür. İşlenen suçların önemsiz hale getirilmesi aslında duyguların da köreltilmesine yol açar. Hatta bu yok oluş sürecinden doğa da nasibini alır ve iklim değişir, su kaynakları tükenmeye başlar. Modern çağın ve teknolojinin sunduğu imkânlarla kültürüne ve ahlâkına dair doğrularını zamanla kaybeden insanın baskıcı bir yönetimle distopyaya sürüklendiği *Topaç* romanında doğa kendisine karşı sergilenen düşüncesiz tutuma cevap verir. Yağmurların durduğu ve ağaçların yok olduğu bu distopyada doğa ile insanın huzurlu birlikteliği sona ermiştir, denilebilir. Artık insan zor şartlar altında, kendi başınadır. Teknoloji ile gelen yeniliklerin topluma faydasından ziyade zararı olur. Aslında hoşnut olmadığı tüm durumlardan kurtulma yolunda özlük ve filtreleri kullanan birey giderek toplumun bir parçası olmaktan uzaklaşır ve yalnızlaşır.

Distopyada yok olan, yıkılan bir düzenin yerine yenisini koymak umulduğu gibi kolay olmaz. İnsanları birbirinden uzaklaştırıp duygularını ellerinden almayı çözüm olarak gören otorite, onları giderek koyulaşan bir yalnızlığa iter. Pislik ve çaresizlik içindeki toplumun düzelmesi için uygulanan baskıcı tutum ise çözümden ziyade çözümsüzlük üretir. İnsanların yalnızlıkta huzur bulmalarını özlük ve filtre

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

gibi örtücü, saklayıcı önerilerle sağlamaya çalışır. Ancak sosyal bir varlık olan insan elbette bu yalnızlığı reddetmeye başlayacaktır. Hislerini ve duygularını ilaçlarla “kovmayan” birey için, başta çözüm olan filtreler zamanla ortadan kaldırılmak istendiğinde ise önceki hlini, duygularını hatırlamayan deta bir robot gibi yeniden başlatılmış insanlar var olur. zm için uygulananlar sorunu zmetkten ziyade insanı kendine düğümler. Bu planın bir parçasıdır elbette. Amaç, öncelikle toplumsal hafızayı sıfırlamak ve onları yöneten duyguları ortadan kaldırmak sonrasında ise yeni, istenilen bir toplum oluşturabilmektir. Bu hedefi de empati kursları ile insanın kendisini ve karşısındakini tanıma toplantıları sağlayacaktır. Bir toplumun uyandığı ve iyileşme çabasında olduğu *Topaç* romanının sonu, okuru distopyanın sonlandığına dair olumlu düşler kurmaya iter. Gülayşe Koçak *Topaç* romanıyla distopya türüne dikkat çekici bir örnek vermiştir. Distopya türüne ait romanlarda görülen direniş, örgütlenme ve başkaldırma durumuna bu romanda rastlanmaz. Bu bağlamda yazarın bu türe farklı yaklaşımı ön plana çıkar. *Topaç* romanı bir iyileşme sürecinin başlangıcını, distopyanın sona ermesi için uygulanmaya çalışılan zmleri ele alır. İyileşme ve düzen kurma sürecinde olan toplumda umuda, mutluluğa dair adımlar atılmakta, bu durum da romanı, türe ait diğer romanlardan farklı kılmaktadır.

Kaynakça

- Akal, Cemal Bali (1994). *Siyasi İktidarın Cinsiyeti*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Bezel, Nail (1984). *Yeryüzü Cennetlerinin Sonu: Ters topyalar*. İstanbul: Say Yayınları.
- Bezel, Nail (1989). topyalar, Karşı topyalar, *Milliyet Sanat*, Sayı 216.
- Civelekoğlu, Funda (2017). Korkunlaşan Dünyanın Teselli Noktası Olarak Distopya. *Doğu Batı Düşünce Dergisi Distopya zel Sayısı* 80, 11-38.
- Koçak, Gülayşe (2016). *Topaç*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kumar, Krishan (2006). *Modern Zamanlarda topya ve Karşıtopya* (ev: Ali Galip). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Kurtyılmaz, Deniz (2020). *topya Karşı-topya ve Modernite*. İstanbul: Dn Bugün Yarın Yayınları.
- Paliko, Elif (2021). Gülayşe Koçak'ın Siyah Koku Adlı Distopik Romanında Bireyin Mücadelesi ve ‘Plastik’ Dünya. *Taras Shevchenko 7th International Congress on Social Sciences Proceedings Book*. Ankara.
- Stableford, Brian (2011). Ekoloji ve Distopya. *Cambridge Edebiyat Araştırmaları topya Edebiyatı* (Haz. Gregory Claeys). İstanbul: Türkiye İç Bankası.
- Temizarabacı Yıldırım, Yasemin (2016). *topyanın Kadınları Kadınların topyası*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124